

WWW.NINJIBS.RS

Издаје сваке недеље
на читавом табаку.
Дописи пишу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2 „
на четир месеца . . . 1 „
за Србију годишње 4 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

САМРТНИК И МРТВАЦ.

II.

Рекао сам, да наш народ беспослицом и лудим обичајима губи златно време око болесника, а тешта му последње часове. Чиста вера у бога крепи истина сваку добру хришћанску душу, ал' та вера у нас није те врсте. Код нас је вера баш права чиста невера. Па шта онда лажемо сами себи и богу? Што призивљемо бога у помоћ свештениковом молитвом, кад не верујемо у снагу јој, већ питамо пону: „Како је прво слово у молитви, ил' црно ил' првено?“ те од тога изгледамо смрт или живот? Што „свештамо масла“, кад живот болесников и тако не зависи од „божје воље“, већ од тога, да ли је кокошка закукурикала, да ли је нас заурлао, да ли је пона у путу срео пуна или празна кола? Што мучимо самртника у невреме, да се причешћем мири с оним, у којег доиста ни он, ни ми не верујемо. Ил' је вера само на језику? Делом и обичајима верујемо у ђаволе, вештице, зле духове и све што је противно богу, па хоће ли то коме помоћи? —

„Нема смрти без суђена данка“, веле наши. То је до некле истина. Али суђени данак није случај; то је рок, што је човеку определила његова сопствена природа, његово стање, његова занимање и све што на њ утиче. Отклањати зле утицаје од човечјег живота и чувати га од опасности, то је задаћа лекарева. Он знаде нашу природу, па помаже поремећеном поретку у њој. Не иде ли то лековима, што се виде, а он ће тешка болника окрепити самим леним речима. Утеха је из његових уста најнеодољивија, а нада, што је он даје најбоље разгрева охладнелу крв. Нестане ли наде и у њега, то болесник не ће опазити. Лекар ће га знати утешити и охрабрити све до права самртна часа. Па и муке у издисању не ће осетити као самртне муке, него као болове од болести. Он ће издахнути и немислећи на смрт. А колико је то лакше, него умирати толико пута, тако рећи са сваким јауком суродице.

И код несвесна болесника знаће лекар најбољи

пут. Он ће нас храбрити и тешити мудрим речима и наредбама, док ваља помоћи тражити. Ми смо чисто сигурнији крај њега, и разум нам се врати, кад нас он поучи. Није више оне забуне и све што радимо по његовом савету, иде на добро. Па баш ако нам и рече страшну реч, да није помоћи, опет смо некако мирнији и готовији, него кад нас снађе несрећа пола у јаду, а пола у нади.

Видите дакле, да је уз самртника и теника болесника свакако најнужнији лекар. Све је друго од мање вредности, а гдешто и на штету, и ми страхотно грешимо, кад напустимо болесника, ослањајући се на „судбину“, на „вољу божју“ или на случај. „Судбина“ је пород прошлости наше, ми је до некле можемо сами створити; „воља божја“ је у закону његовом и он је никад не мења; ал' нама је дао снагу, да тим законима владамо; случаја нема, јер све има свога узрока.

Где баш нема лекара, или кад лекар не може бити уз самртника, ваља да је уз њега савесна, наметна, чиста нудиља, ал' никако као у нас чопор брбљавих жентурина. Сваки болесник хоће мира, и гдекоји је тако осетљив, да га и најмањи пушањ узнемири. Замислите сада крај таког болника десетак баба са калопером, босиљком и мајкином душицом у руци, а из брбљавих уста поред задаха од укварених зуба и болесних десни, од бела и црна лука, најлуђе приповетке о смрти, о предсказивању, па онда њихов плач и јадање за покојницима! Та то је грозно!

При самом издисању зачне се у нас понајвећма дерати. Сви се слегну у собу, где је самртник и натичу се, ко ће јаче заневати, ко ли ће га више пута пољубити. Често се тако деру и тако љубе, да потресу још једном пола мртве живце болесникове, те још осећају. Самртник отвори очи, прозбори штогод, па онда по други пут издише. Ко је видео умирати, мора да призна, е то није лако. Па зар лудоријом нашом да пробудимо самртника из мира, кад је већ био преболео и препатно?

При издисању је најлепши обичај у Лутерана. Код њих не ћеш чути јаука, не ћеш видети цмакања и узнемиривања. Сви клекну око самртне постеље, те се тихо у себи моле за покојникову душу. Самртник их и не види, јер при издисању око јако ослаби; осим тога они се тако поређају, да их и не може видети. Јамачно с тога, што увиђају, да мора човеку тешко бити, кад види све своје око себе, а мора их за навек да остави. То је веома леп обичај и наш свет би боље чинио, да њега усвоји, него што прима од бабе и мајке глупости и лудорије.

Још није душа из самртника, а они га већ спонадну, те купају. Ту је јадања и врачања сваке врсте. Гледе, хоће ли се повампирити, па ако нађу да хоће (по којим знацима то не знам), а они му забоду три у пупак. Да не буде ведогоња (опет као вампир), укувају му глогове клинове под нокте и пресецају жиле испод колена, да не може устати. Да је за научно испитивање, рекао би народ, да је грех сакатити мртво тело. Овако није. — После га одмах обуку и наките, па метну на самртни сто. Међу тим (по гдекојим крајевима) заиђе чељаде из куће по свом селу, те виче: „Хајте на каритад!“ и сазивље свет над самртником. Мати, сестра или која рођака наричу на изменце над мртвацем, а где није рода, онде најме „нарикачу.“ Па то је онда искрена жалост! Слушао сам, где жена у сред нарицања стане и мирно наређује, што ће се готовити за даћу, па опет продужи. Хоће и друге жене из села да плачу и наричу, а свака уме нешто да приповеди, како јој се предсказало, како је сиромаш покојник рекао ово или оно и т. д. Где се толико говори, ту није праве туге, јер дубока, права туга осећа, ал' не може да изрече. Још се мање жали, кад се ноћу скупе, да „чувају мртваца“. Ту се пије, а често и наздравља, ту се приповеда о вампирима, ведогоњама, вукодлацима, вештицама и т. д. па све крај мртваца. Ту је управо школа наше празновере, ту чује млађи од старијега, па даље распростире. Деца се из детињства устраве; после се боје, тразју и презају иза сна, чим чују за кака мртваца. Често се и разболевају кад се преплаше. Још чешће се разболева чељад, што је навек око мртваца, које са нејела, са силна плача, које са бдења и умора, са мртвачкога задаха, што га дише цмакајући мртваца и т. д. Неки још иду и гологлави, па се могу зими са назеба, а лети са припеке јако поболети.

Толико шкодимо у тим приликама сами себи. Па све то не би било тако страшно (мада је већ и то доста) само да дочекамо, да нам самртник баш доиста умре. Ал' тога није. Наш свет и у последњим часовима не чува много самртника, а је ли испустио „последњи дах“, онда мисли, да је и умр'о, да не чује, да не види, да не осећа, да нема у њему живота. Јауче се по вољи, купа се, бију се клинци под нокте, скланају се очи, стискавају се вилице, опружају се силом ноге и т. д. Све се то чини одмах, чим је самртник „издахнуо“ и мало је, да га још врућа не метну на самртни сто.

А је ли доиста умр'о човек, чим је испустио „последњи дах“? Наука каже, да није. Са последњим дахом стане истина живот у једном важном прибору, у плућама, ал' то куд камо није цео живот. Ту је још срце, мозак, кичмена мождина, живци и крајни огранци њихови: а све то не може на један мах умрети. Полако и постепено умире једно за другим и каткад ваља доста времена, док све изумре. За мозак, кичмену мождину, живце (осим оних који владају кретањем тела) и огранке вели се да најдуже трају, ван ако је смртна боља од њих, да дакле самртник још дуго иза последња даха, мисли, чује и осећа и т. д. За доказ, да тело не може на мах умрети, наводе се примери од животиња, па баш и човека. И сами сте видели, где н. пр. заклану волу после читавог сахата задрђе месо само од себе, а рибу са свим изудите и она се још праћака. Колико је мртваца што не охладне и не укоче се за дуго; што ће још дуго иза последња даха показати живота, ако му чиме (н. пр. електрином) јако потресемо живце. Обријај и ошишај мртваца, одсеци му нокте, чим издахне, па сутра ћеш наћи, да је све то мало нарасло. Наравно да ту ваља добро мотрити, а особито ово последње тумачити и другим узроком. Ал' свакако је доказано, да човек не може на један мах умрети, него да се живот мало по мало гаси. За колико времена после последња даха човек са свим умре, то је различно. Веле да живот може неколико сахата (па још и дуже) трајати, а да срце не бије, а да се не дише.

Па хоћете ли још одмах после последња даха спонасти свесна жива човека с вашим лудим обичајима? Ако имате срца и сажаљења, ви ћете га мирно оставити у постељи (као и други просвећенији народи), док се у њему живот не угаси. Онда можете нарицати како хоћете, ал' вас не ће чути; не ћете се вајдити.

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак.)

Од суђења се не може утећи.

Вера у неку неумољиву судбину одвећ је дубоко пустила жиле у наш народ. Је ли ко са своје лењости или разметљивости пропао и до ништа дошао, одмах се вели: тако му је суђено! Је ли ко са своје непамети тамнице допао, ту је опет судбина крива; издише ли ко са својих безакоња на вешалима или умире ли ко са нечувања и непажње у најлепшем цвету младости, све се то уписује судбини у кривицу; свему нашем злу и покору она је крива, а ми старе будале, ми заматорели грешници, ми смо са свим невини и само смо оруђе и играчка те неумољиве судбине.

Ту нашу будалаштину вешто је опевао славни руски песник Сумраков. У једној песми вели он између осталог:

Сиромаш се сирем'о, да проведе празник,
Да се и он једном провесели јадник.
Налио ракију — позвао је многе —
Али у вајагу не покрио тројке,
Ту се пацов деси — у буре је пао —
Ал' шта може човек? Бог је тако дао!

Пијаница једна, пијаница стара
Последњу би пару изд'о код крчмара
Од уста би от'о, за вино би дав'о,
И пијан би често на улици спав'о.
Тукли су га за то, тукли — али како?
Зар он може другаче? Суђено му тако!

Нека луда стара, у некоме граду,
Женицу је уз'о као капља младу.
Сад дабоме јадник тужи се и једи,
Јер женица млада по преко га гледи.
Ал' што њене очи тако га занеше
Зар да старац крив је? Божја воља беше!

У заседи сгривен разбојник је био,
Што му пало руке, све је поубиј'о.
Па ни деце мале не беше му жао,
Као курјак овце, тако их је клао;
Зверски их је клао, а зборио 'вако:
Шта ја могу за то? Суђено ми тако!

Већ из тих редака можемо се уверити, какво страшно безумље вера у судбину садржи! Јер кад би Бог неком судио, да целог свог века мора на трбуху лежати и у свакој оскудици живети, онда би то његова воља била, да човек не ради, но да дембелише и невољеше. Кад би Бог неком судио, да краде, пали и убија, онда би отуд излазило, да то сам Бог хоће и жели, и по што су људи по науци судбине само слепа оруђа у руци његовој, морали бисмо уједно и то признати, да је то сам Бог, што краде, пали и убија и човек би онда с пуним правом могао ове речи славног Француза

Волтера рећи: „Ја ништа нисам чинио; то је све божје дело; он је тај, а не ја, који моју заклетву гази, који с мојим рукама туче, краде, убија и пали“. Даље кад би Бог једном ово, другом оно судио, онда би Бог једном човеку определио, да њега свог творца љуби и поштује, другом на против судио би, да га хули и грди; једном би судио, да свој народ унапређује и за њега се жртвује, другоме пак, да ономе унаточ ради, да тај исти народ гули, дере и уназађује. Ето! какав би морао бити онај иначе премилостиви и премудри Бог, кад би судбине било!

Да видимо сад, какви би морали бити и шта би имали радити они људи, који се за судбину заузимају.

Сваки паметан газда Ђубри и угари своју њиву, јер зна, да „ко њиву гоји, и њега ће њива“ и да је „двоструко орање два хлеба, троструко три“; он зна, да што но мудри Латини рекосе: „рана сетва ретко превари, а позна увек рђаво испада“ и да „што штедиш на сетви, то губиш на жетви“, па се стара, да што пре своју њиву ваљано засеје; он се даље уверио, да је храна на увратинама, где му је комшија с плугом њиву угазио, увек најлепша, па за то, место с лаком трновом браном, повлачи орање с ваљком; најпосле он је по пажљивом жити увидео, да у пролеће, кад се земља после мраза отпусти и подигне, многим биљкама покидају се жилице, па да се не би осушиле и угинуле вуче он преко жита ваљак и откинуге жилице земљи приљуби. Да такви земљоделци одвећ паметно раде, који паметан човек не ће то признати? Но ко у судбу верује, он мора такве земљоделце за будале прогласити. Јер кад се од суђења не може утећи, онда човек не треба ни да оре, ни да сеје, ни да копа, он не треба бригу да брине, како ће своју земљу обделати и како ће идуће године живети; јер је ли му суђено, да гладује, он мора гладовати, па ма како радио и отимао се, а није ли му то суђено, онда ће се за њега морати Бог ма којим начином побринути и он и у том случају треба спокојно руке да скрсти. Ето! до какве будалаштине вера у судбину човека доводи!

Теби је допов у кућу дошао, да ти коња или вола украде. Кад си га опазио, ти си наравно као паметан човек, викао глоту и комшију и њиховом помоћу ухватио си допова, па си га се можда и ваљано натучкао. Но ниси право радио, ако верујеш, да човек не може од суђења утећи; јер

прво, теби је писано, да и за лонове радиш и те-чеш, а друго, шта је он крив, што му је суђено, да тебе краде и да од крађе живи? Та он сиро-мах само оно чини, што му је по вољи божјој су-ђено, да чини и ако је ту когод крив, то само можеш бити ти, јер ти против Бога устајеш, ти не даш да се његова одређења на теби и допову извршују. То је добоме највеће безумље, али ко то призна, мора уједно признати и то, да је и вера у судбину највеће безумље.

Овде ми пада на памет један грчки мудрац, ко-га пријатељи судбине у своју обрану наводе. То је мудрац Зено. Он је једном ухватио свог слугу у крађи и почео га казнити; но овај, место да је за опроштење молио, рече му: „Како ме можеш тући, кад је то моја судбина да крадем?“ На то питање веле, да је мудрац одговорио: „Јесте мој синко! теби је суђено, да крадеш, али је теби уједно и то суђено, да за то кажњен будеш.“ Из ових речи обично се изводи, да је кажњење рђавих људи умесно; но то је заблуда. Јер кад су они само слепа оруђа у руци божјој, онда они по здравој памети не могу бити одговорни за зла де-ла, па ни кажњени. Ту може бити крив и казне до-стојан само Бог, и ко би и човека казнити хтео, учинио би највећу неправду. Но такво кажњење не само било би неправедно, но и са свим излиш-но и лудо; јер кад би људи у след неодољиве судбе зла дела чинили, онда њих никаква казна не би могла застрашити и принудити, да оно не чине, што им је суђено.

Кад би човек зе неку судбину привезан био, онда би најпаметније било, кад у какву болест паднемо, да скретимо руке и да чекамо, да се оно испуни, што нам је суђено и онај, који би и нај-мањи корак у то име учинио, да изгубљено здрав-ље поврати, учинио би највећу лудост; јер про-тив одређења судбине ништа се не да чинити. Но где је тај и најпростији човек, који не би у бо-лести каква таква тражио лека? Он зове свештени-ка, да му се за здравље Богу помоли, он тражи помоћи и код самих бајалица и врачара, код оних, које на жалост ни ваљана ручка не умеју зготовити, а камо ли болнике излечити. Његова унутарњост вели му, да он није за судбину привезан и он паметно ради, што се од зла отима и лека тражи. Желети би само још било, да наши људи једном за свагда раскину с оним жентуринама варалица-ма, којима је највише до сатњиба ракије и до не-колико крајцара, а најмање до човечјег живота стало, па да после свршене молитве потраже

помоћи код оног, кога нам само свето Писмо у болестима препоручује. То је доктор, лекар, који је учио, по чему се болести распознају и како се излечити могу. Њега дабоме описују вра-чаре као незналицу; јер како би оне после живе-ле? Но не слушајмо, што нам оне о њему говоре, већ што нам сам Бог преко својих угодника вели. Ово су његове речи: „Лекар нек се не удаљава од тебе, јер ти је потребан.“ Имајмо на уму те бо-жје речи и тражимо од сад код оног лека, кога нам сам Бог тако топло препоручује!

Хоће ли једном то по наш народ срећно вре-ме доћи, кад ће наше општине увидети, да им је поред ваљаног свештеника и учитеља, тако исто преко нуждан и ваљан лекар или кад ће по при-меру нашег Спаситеља, који је био „лекар душе и тела“, свештеници бити уједно и лекари?

Но даће Бог, те ће и то време доћи, али да-боме даће само тако, ако и ми свом снагом пре-гнемо и сва средства, која нам здрави разум пру-жа на то употребимо, да себи што лепшу будућ-ност створимо. „Како удробиш, онако ћеш кусати.“ „Како посејеш, онако ћеш пожњети“, „ако човек не може бити леп и богат, може бити добар и поштен“, — те пословице, које се код нас сваког дана чују, нека нас увере, да ни народ ни поје-динац не мора против своје воље бити рђави не-срећан, но да смо ми сами творци своје срећне или несрећне будућности.

Пођи за стара, пођи за цара, пођи за млада, пођи за врага.

Том пословицом наговарају код нас девојку или удовицу да пође за своју неприлику. Да је тај савет одвећ рђав, увериће се сваки, кад се сети, да је „стару човеку млада жена беда готова“ и да стар муж увек подозрева на младу жену, од куд се ра-ђа она црна љубомора, која и мужу и жени жи-вот трује.

Но ти случајеви одвећ су ретки, да стар чо-век младу удовицу или девојку узима; много се чешће догађа, да младожења од 18 година узима матору девојку од 24 и више година. То не ваља, и треба баш обратно да бива. Људи који се у тим стварима разбирају, веле, да жена треба да буде у неколико година млађа од мужа; јер због ма-теринских дужности њена се телесна снага брже троши и она за то раније стари, него муж. Да би дакле с мужем напоред ишла и с њиме се из-једначила: треба да је жена најмање две, а најви-ше десет година од свог мужа млађа.

(Наставиће се.)

З А Н А Т И Н А У К А.

(Наставак.)

Ето, то је оно злато у занату! Али нам оно не пада у уста као печене шеве, него се мора, као и све што је добро у свету, с муком и с трудом стећи. А да оно вреди, да се употреби за њ највиша снага, да бисмо га само задобили, за то смо само и узели у руке перо, да вам коју речемо о томе. Ко је и сам учесник у чему, ко се и сам занима чиме, тај скоро у век налази у своме положају више тамних страна, него онај, који је само као гледалац. Таквом ће гледаоцу из са свим противна узрока светлије стране тим јаче упасти у очи. И ми сами не можемо рећи, да немају ту никакве тамне стране. Ми знамо врло добро, колико беде и сиротиње има у вашем кругу; јер ми знамо, како се занатлије морају да боре с удруженим капиталистама, ми то видимо у томе, што ви силом хоћете, да остану старе цеховске прилике у истој оној сили, као што су некада биле за наших старијих. Но оскудица у капиталима није баш највећа сметња вашем напретку. „Злато заната“ се добија исто тако умним, као и новчаним капиталом.

У чудноватом времену живимо ми; јер овај је век време такмења међу појединим народима, време дара и с тога велико време. У њему се све баца на страну, што личи нашем Китајцу, о коме беше речи с почетка у овоме саставку. Немилостииво се оно „плете ботац к'о што му и отац“ казни животом самим, а на против онај ће скочити у вис, који има очи да види, има уши да чује, у опште коме су свих пет чула свугде и у свако доба у приправности, који сам измишљава, изналази, који својих пет чула као пет пипака опружи у свет, да му опиша било, да види где недостаје чега, где се може што боље да уради, где се може што јевтиније да изради. Не говори се бадава о добу учења, о добу путовања и од добу рада (мајсторисања). Данас имамо прилике, да видимо колику огромну важност има то у свету, где надметање све више и више расте у свима приликама људскога живота.

Но шта су обично године учења? Је ли то време, где млад човек може да удари темељ за читав свој век? Заиста, то су оне тек у ретким, веома ретким случајевима. Јер ако је шегрт више одређен за водоношу и да чисти улице и дворишта, више на то, да буде трчкало за мајсторицу и за мајстора, онда и не може бити говора о добу учења, јер то ће нам сваг допустити, да се у тима дивним годинама, где се све тако брзо и ватрено схвата, скоро читаво време траћи у самим спо-

редностима. То су у неку руку схватиле и саме занатлије. Јер ако добро разумемо слободу обрта, то хоће и сами они, који допуштају ту слободу, да ипак остану цехови, као неки надзор и судија над онима, који хоће да се ваде за мајсторе. То је на просто с тога, што се од таквих иште, да положи испит. Тиме се хоће ти да натерају, да уче и да се што боље паште око својих ствари. А кад се у добу учења ништа не научи, онда ни доба путовања не доноси никакве вајде! Погледајте само децу, која у школи не научише из темеља прве почетке читања, писања, рачунања и т. д., па ћете видети, да из тих не ће никад ништа бити, да ће за читав свој век остати шепртље. Тако и сви други, који не уче, када је доба учењу, не могу после никако да се извуку из шепртљарије. А шта би могло да буде од калфе, који као шепртља нађе посла кад стотине нових мајстора? Успеваће само онда, ако кадар буде, да сам својом снагом надокнади оно, што је учитељ мајстор на њему пренебрегао. Иначе не. Али такви дарови не падају с неба, него су и у занату само ретке изнимке, као и свугде. Није дакле чудо, кад онај, који није толико даровит, остане и на даље оно, што је и до пре био, шепртља за навек, остане за навек онај Китајац, који слепо мора пристајати уз прегледалицу и пазити на сваку закрену, ако ће ијоле да сврши што.

Да бисмо потражили такав занатлук, није нам на жалост нужно, да путујемо чак у Китај. Наш свакидашњи живот даје нам прилике, да таквих ствари видимо у кући на улици више, него што бисмо на први мах и помислили. Већина ради, а не зна закона: ради само по стару калуну, по стару рецепту. Сапунџија н. пр. научио је од свог мајстора, овај опет од свог и т. д. Три до четири године требало је, док су научили, да по стару рецепту справе луг и да како тако скувају сапун. Што је наука и за њих урадила, испитујући својства елајина, стеарина, маргарина и других саставака у лоју, о томе они ништа и не сањају, не знају ни шта се хоће тима речима да каже. Свак ради даље по своме рецепту, и дотле иде све добро, док саставци остану исти. Само ако се мало што поремети, долази занатлија у највећу неприлику, па не зна ни сам, шта ће и како ће. За то многи већ по кратком почетку полазе рачјим трагом. Други већ незна, шта да ради од једа, што не ће у гвозденом котлу да се ухвате на сапуну оне црне пруге, од којих сапун, као што

ће познато бити, изгледа као мрамор, што свет често држи, да се по њима види, како је сапун добар. Он је и нехотице у белом сапуну направио чистији сапун, али муштерије, као и он сам не знају ништа од тога, па иду на другу страну, да купују гори сапун, који има на себи мраморне пруге. Сиромах мајстор, шта је знао друго чи-

нити, него стати, па гледати, где му се муштерије испред носа уклањају. Није знао, да те црне пруге из тога постану, кад се сумпорни делови у лугу споје са гвожђем од котла, и да се те пруге могу и вештачки да начине. Тако је домаћица сама себе преварила, а сапунџија је изгубио своју муштерију.
(Наставиће се.)

БИЉКЕ КАО ТРГОВАЧКА РОБА.

2. Лимун.

Лимун је пренет у друге крајеве из средње Азије, где му је права постојбина. Сада га има скоро у целој јужној Јевропи, особито у јужној Италији, јужној Француској, Шпанији, Далмацији и т. д. Из тих земаља и долази највише у трговину, а особито много из Сицилије (острва у мору на југу од Италије). Најбољи и најтрајашнији су лимун, који се доносе са језера Гарде и из талијанске вароши Ђенове. Прилично су добри и они, који се доносе из Тиролске, из Трета и са Реке (Фујуме.) У нашим крајевима виђа се по гдешто само у лонцима.

Лимун је благословена биљка, јер цвета преко целе године и доноси плода. Цвет му је са свим бео, само је с поља црвенкаст. Жути плод свакоме је познат.

Лимун се може брати у свако доба, те по томе берба није везана за извесне дане и месеце. Најбољи и најсочнији плод добија се од првога цвета, у првој берби. Берба та траје обично од почетка октобра до краја децембра, а који пут и до марта. Друга је берба од марта па до краја маја, а трећа од јуна па до краја септембра. Најлошији лимун добијају се од треће бербе и ти се лимуну кажу јесењи лимун.

Лимун се бере пре, него што са свим сазре. Иначе се не би могао добро да одржи. Сваки се комад увије за себе у хартију, сложи се у сандуке или у бурад, па се после разашље на све стране.

Лимун се највише тражи због пријатног киселог сока из плода. Од сока тога праве се лимунде, пунчеви, а осим тога се сок меће и у разне лекове. Највише сока има у танкокорим лимунувима, те су по томе такви лимунови и највише на цени. Само је код њих та незгода, што се већином могу слабије да одрже, него дебелокори.

Осим тога се лимун тражи и због коре, која се меће у разна јела и у разне лекове. Из коре крај тога цеде и лимуново уље, које се ту налази у ситним мехурићима.

Лимун се најбоље држи у сухим, хладним, проветривим подрумима. Добро се држи и онда, кад се метне у ситан сух песак, пенео или со, али само тако, да се при томе ни најмање лимун не додирују.

Кад се продаје на комад, може се, особито лети, по неколико дана држати у свежој води. Тако ће остати свежи и не ће трунути.

Кад се лимун купује, ваља пазити да нема пеге и да није изубијан. Све лимуне, који су изубијани, ваља избацити на поље, јер иначе хоће и здрави од њих да се укваре.

Од лимуна имају више сорта, од којих су најпознатије ево ове:

1. Цедрат или цитронат. Кора му је врло дебела и храпава. Од њега праве гдешто у Србији „слатко.“

2. Обични лимун. Плод му је жут као шафран и јајаст. Сок је врло кисео. Кора танка и глатка, а срасла са унутарњим месом. Од свију сорта овај се лимун највише доноси у наше крајеве.

3. Слатки лимун. Месо му је слатко, блутаво или грко, а по боји је жуто или жуто првено. Кора му је доста дебела.

4. Адамова јабука. Кора је местимице угнута, као од уједа. Јевреји (Чивути) ките њоме своје хладнике приликом светковања „пасхе.“

5. Бергамотски лимун. Кора му је танка, црвенкасто жута. Лимун је овај дебео, округло или налик на крушку, а на врху угнут. Особито лепо мирише. Месо му је пријатно кисело, мало нагрко.

У Италији и у Дубровнику цеде из његове коре уље, које се зове бергамотско уље.

Б Е Л Е Ш К Е.

41. (Пуж) је од најопаснијих непријатеља, што у врту тамане нам зеље и цвеће. Особито шкоди оним биљкама, које имају широко лишће.

Најрадије се бави на тамним, влажним местима, у маховини, бусенима, под камењем, под широким лишћем, у густом шимширу. Излази на поље само

у јутру и у вече и после топле кише. кад је небо још наоблачено. Најчешће се јавља у мају.

Да бисмо га стаманили, ваља пре него што се сунце роди и одмах чим зађе, посути по земљи гипса, креча или пепела.

Или се онде, где им је главни стан, метне огуљено врбово пруће. За неколико минута видећемо, како су се пужеви тако рећи начичкали на томе прућу. То пруће ваља узети, на друго ново метати све дотле, док пужева нестане са свим.

Или ваља по лејама, одмах чим се семе посеје, посути ситно просејана пепела, добро измешана са нешто мало чађи и креча. Кад доцније изнигну биљке из тога, онда се од креча и чађи направи на стабљници као танка кора, те чува биљку од пужева. Најбоље ваља посипати леју, док је још роса на земљи.

42. (Окопавање.) Биљке, што их негујемо у башти, ваља чешће да окопавамо. Тиме земља постане мекша и разбије се она кора, која се после бујне кише и неспретног заливања ухвати око биља, а уз то се још треби и коров. Када се биљке окопавају, онда боље и снажније расту.

Преко лета, што се чешће окопава, то је боље, јер кад је земља разбијена, онда ваздух, топлота, киша и роса имају што већег уплива на раст. Чешће ваља и за то окопавати, што се онда коров све боље треби.

Окопавање се може предузети ма кад, само не сме бити одмах после кише. Најбоље је окопавати онда, кад је топло, а сунце сија, јер ће онда сунчани зраци тим сигурније угући ископани коров. При окопавању ваља добро пазити, да се како год живе од биљке не повреде.

Цвеће и поврће ваља преко лета по више пута окопавати. Где се не може као што треба да ради мотичицом, ваља тај посао предузимати рано у јесен или у пролеће. Увек се морају жиле чувати од повреде. Коров, који је узрастао са свим уз биљке, боље је да се руком ишчупа, него да се копа. Лејама штоди, кад се за време окопавања гази по њима. Ако већ иначе не иде, што су леје

одвише широке, онда изгажену земљу треба одмах после тога по ново окопати.

И за цвеће у лонцима је врло пробитачно, кад се земља мало разгрудва. Али се то не сме чинити, кад је време суморно и влажно, не сме се ићи сувише дубоко, особито у мањим лонцима.

Оно биље, које има сасма танке жилице и код којих жиле не иду дубоко у земљу, не сме се никако ни окопавати.

43. (Бубе швабе.) Швабе праве штете по кући и по врту. У кухини има их међу камењем од огњишта, пећи и оцака, а налазе се и у собама у пукотинама у зиду и иза разних дасака. Тамане хлебац, брашно, месо, младо масло, сир, сланину, кувано вариво. У опште ништа није сигурно од њих. Изглођу и ципеле, хаљине и рубље. У пекарницама има их кијавет.

Дању не излазе никад или врло ретко из свога заклона. Обично ноћу иду, да траже хране.

Да бисмо се сачували од њих, треба да склонимо све ствари, на које оне нападају и да зачепимо и залепимо све пукотине. Најбоље пак да гледамо, како бисмо их се за навек опростили, јер су то гадови, који се често пута заједно испеку с хлебом или искувају с јелом.

Да бисмо их растерали и потаманили, имају више начина:

1. Треба на свима местима, где има шваба, метнути жутилове траве (жутилице), док је још у цвету.

2. У њихове рупе ваља сипати вреле воде.

3. Пусти се на левак у њихове рупе дим од сумпора или угља.

4. На оним местима, где швабе излазе из свога заклона, метну се дашчице намазане лепком, па се швабе прилепе за њих.

5. Затворе се преко ноћ патке у локалу, где има шваба, јер их патке врло радо једу.

6. Хлебац и кувани грашак помеша се са чађу, па се употреби као мамак. Швабе одмах угну, чим окусе од оте смеше.

У вртовима има их само у стакленим затвореним кућицама.

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

Нови Сад 17. маја.

(Народни конгрес.) Епархиски административни одбор архидијецезе наредио је у својој седници од 15. маја, да се обави избор конгреских посланика у тамошњим неким изборним срезовима 11, а у неким 13. јуна.

(Успостављање новосадске српске црквене општине.) Администратор епархије, Анђелић наложио је из ман. Грегетга овдашњем проти, да поврати од жалосне успомене бар. Мајтевија бајонетима растерану општину. Председник бивше општине, Брановачки, на кога се прота у смислу налога администраторовог ради повраћања општине обратио, одбио је, као што се и приличи, позив проте; јер није Анђелић,

који има наложити повраћање старе општине, него епархијски административни одбор, као власт општинска. — Развитак ове ствари јавићемо идући пут.

(Сремска депутација у Пешти.) Пре неки дан беше из Срема депутација код уг. министра а посебно код министра трговине, ради оне наредбе загребачке рударске капетаније, којом је иста дала онима, што копају угаљ по манастирским земљиштима у Срему, о чему већ једном подробно јависмо, и право на само земљиште завреше копања руда. Министри су редом примили ту депутацију и обркли, да ће порадити да се та ствар реши у корист манастира а по жељи скупштине сремске компаније, која је ту ствар покренула.

(Хрватска депутација код угарског министра-председника.) Хрватски посланици на уг. сабору походили су пре неколико дана уг. министра председника, Бито-а и метули му на срце, да се заузме да се што пре утелови граница хрватско-славонска матери земљи, то јест да се сасвим провинцијализује. Г. министар председник изволео је приметити, да он те ствари још није проучио, него ће се постарати да то што пре буде, па онда ће већ настојати, да се и та ствар у ред доведе . . . „Не липши“

(Хрватске жељезнице) Уг. министар комуникација наложио је строго свима званичницима код жељезница хрватско-славонских да што пре науче мађарски језик, јер ће иначе бити отпуштени из службе. Дакле у тројној краљевини да мора званичник, макар и код жељезнице знати мађарски језик и водити књиге званично на мађарском језику! Је ли и то награда за ону неоправдану попустљивост загребачког сабора? Загребачки листови сад вичу, а кад је требало викали да не дође до тога, тада су кидисали на сваког, који се усудио да изрече гласно своје противно мњење. Само да се не покају ти практични политичари.

(Србија.) Кнез Милан се вратио у Београд, по што је прошао унакрст Париград, и обишао сва хранилишта и светилишта мухамеданских сањалаца на Воспору и по што је уз пут сврнуо код романског кнеза Карла.

(Словачке гимназије.) Истрагом што је по налогу министра просвете вођена против једне од словачких гимназија, о којима смо пређе на овом месту говорили, показало се, да је све, ама баш све, што им се подметало од мађ. занесењака, проста гадна лаж и измишљотина. То су они знали и пре истраге.

(Угарска.) Делегације су се разишле, свршивши свој посао. Осим неколико стотина хиљада, што је уштеђено, остаје стари трошак на заједничке ствари.

(Ердељски Саси) Саси никако да се умире. Које на народним зборовима својим, које по немачким листовима нападају жестоко на Мађаре, а особито на владу. Неки народни збор опет захтеваше да се мин. Сапари стави под оптужбу ради повреде закона.

Страни свет.

(Немачка.) Немачки државни сабор распуштен је. — Три су главне ствари, о којима се саветовао тај сабор и донео о њима законе, а то је: Закон о нижем свештенству, закон о војсци и на послетку закон о штампи. Што се тиче онога првог закона, о њему смо већ једном јавили у овом листу. То је онај закон, који наређује да се свештеници, које би државна власт збацила са свештеничког звања у Пруској, не смеју поставити за парохе ни у којој од савезних немачких држава, и да се свештеници такви могу изгнати из земље и ставити под надзор полиције. Закон је овај само одјек

борбе, у којој се пруска влада са котилицизмом налази. Што се пак другог закона тиче, он се састоји у овом. Немачка држава кроз седам година стајаћу војску од четир стотине хиљада момака. Влада је искала више, ал' сабор се једва склонио или боље, једва га је на то нагонио болесни Бизмарк, који је претио сабору да ће га растерати, ако неће онако, како он хоће, и који је и самога цара Вилема и многе зборове бирачке употребио за кортеше у овој ствари. Трећи закон о штампи прошао је исто тако. У место да дозволи слободну штампу, Бизмарк и већина саборска нађоше за добро задржати све полицајске мере, које сваки час грозје иоле слободоумнијем листу пронашћу.

(Берлин.) Пруски земаљски сабор одгодио се.

(Швајцарска.) У Швајцарској је досадањи устав, промјењен. Да ли на боље или на горе — о том ћемо говорити други пут.

(Турска.) Министар спољашњих послова, Ранид наша пао је. Тај пад доводе многи у свезу са путем кнеза Милана у Париград. Ко би се још у Турској могао разабрати у таким стварима!

(Италија.) Министарство је ових дана поднело краљу Виктору Еманујилу своју оставку, ради тога што је у сабору наишло на велики отпор. Краљ им не хтеде примити оставке и министарство сад тавори своје дане.

(Француска.) У Француској је такође пало Бројево министарство. Ново министарство је много лошије од пређашњег у сваком обзиру и за то ће се и оно брзо упокојити.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Чувајмо очи.) Дечко неки од 15 година гледао је кроз прозор жељезничких кола, и то по дуго. За осам дана после тога поче му светлוצати пред очима. За 14 дана ослепи са свим. Сад је у једном берлинском шпитаљу и мало је наде, да ће се помоћи. Назимо дакле на своје очи.

(Снег у мају.) Последњих дана прошлог месеца беше престано натуштено небо и падаше хладна киша, а у недељу у јутру (5. маја) освану и снег на Фрушкој гори дуж дунавске стране. Снег је доста јак био и из Новог Сада видела се Фрушка сва бела. И на бачкој страни било је снега, али много мање, него у Срему и трајао је неколико дана.

(Шесторци.) У варошици једној у горњој Аустрији родила је нека жена пре негде шесторо деце на један пут. Двоје од отих рођено је мртво, а четворо живело је још неко време после рођаја.

(Пријатељима и пријатељицама каве) јављамо по страним новинама радосну вест, да је ове године у Бразилу (у јужној Америци) кава тако родила, како до сад никада. У след тога гласа, пала је на лондонској светској пијаци цена одмах за 1 и по фор. по центи, а пада помало престано.

Оним нашим читаоцима, који може бити не знају, напомињемо, да главна берба каве у јужној Америци почиње истом у марту, те ћемо ми тек за који месец дана осетити знаменито добре последице тога овогодишњег бољег благослова.

ОДГОВОР АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Српској читаоници, Минхен. Од почетка до краја године лист за стране земље стаје 4 фор. и могу се добити сви бројеви. Шаљемо од бр. 18.